

De toepassing van LACCS in de zorg en ondersteuning aan mensen met ernstig meervoudige beperkingen

Resultaten van zeven N=1 studies

Martin Schuurman

1 Wat is LACCS?

LACCS is een visie, werkwijze en ondersteuningsprogramma ineen, met als doel het realiseren van een zo goed mogelijk leven voor mensen met ernstig meervoudige beperkingen (EMB). Dat goede leven betreft vijf gebieden met bijbehorende waarden:

- Lichamelijk welbevinden (goede lichamelijke conditie, goed verzorgd, goed gevoed, gezondheidsproblemen worden juist behandeld).
- Alertheid (in staat zijn aandacht te hebben voor wat er om je heen gebeurt, in staat zijn tot rust te komen en te herstellen, het hebben van een dag-nachtritme: overdag wak-

ker zijn en 's nachts slapen, je veilig en ontspannen voelen).

- Contact (geliefd zijn, gekoesterd worden, positieve betekenis hebben voor de ander, gezien worden als mens, aandacht krijgen, gehoord en gezien worden, nabijheid, verbondenheid en emotionele beschikbaarheid ervaren).
- Communicatie (gehoord en begrepen worden, weten wat de mensen om je heen bedoelen, zeggenschap en begrenzing krijgen die bij je past).
- Stimulerende tijdsbesteding (betekenisvolle en gevarieerde bezigheden hebben, uitgedaagd en geprikkeld worden, betrokken zijn bij de dagelijkse bezigheden, kansen krijgen om je te ontwikkelen).

Beleid & Management

In dit artikel rapporteert de auteur over zeven case studies met de LACCS methodiek voor ondersteuning van mensen met ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen. Het doel is informatie aan te dragen over de wijze waarop de LACCS werkwijze in de praktijk wordt uitgevoerd, zowel inhoudelijk als organisatorisch. Daarnaast formuleert de auteur aanwijzingen voor verder onderzoek.

WB

Belangrijk binnen de LACCS-visie is het 'ontwikkelingsdenken'. In de ontwikkeling van personen met EMB worden drie fasen onderscheiden: de sensitiefase (waarin alles draait om zintuigelijke sensaties), de klikfase (zintuigelijke waarnemingen worden geklikt aan wat er gebeurt) en de begrijpfase (je kunt beredeneren waarom situaties op een bepaalde

manier verlopen). Een ander instrument is de zgn. LACCS-proef, waarbij men de vijf gebieden langsloopt en op elk gebied nagaat in hoeverre aan de bijbehorende waarden is voldaan. Op het gebied Contact is een afzonderlijke methode ontwikkeld, *Vijf Olifanten* (De Geeter et al., 2015). Het is een methode waarmee contact-coaches binnen een organisatie (gedragsdeskundigen, leerkrachten, logopedisten) begeleiders in hun organisatie kunnen ondersteunen bij het aangaan van basiscontact met personen met EMB. Recent is een boek verschenen waarin het gehele LACCS-programma wordt beschreven (De Geeter & Munsterman, 2017).

Binnen tal van organisaties is LACCS een bekend concept geworden. De ervaringen zijn positief. Het ontbreekt tot dusver echter aan onderzoek. Wat maakt dat mensen zo enthousiast zijn? En wat zijn de uitkomsten (output) en de effecten (outcome) van LACCS?

In 2016 is een eerste onderzoek uitgevoerd dat bestond uit zeven N=1 studies. Het doel van deze studies was tweeledig:

1. Een bijdrage te leveren voor de beantwoording van de vraag: 'Hoe wordt LACCS binnen zorgorganisaties vormgegeven, hoe practice based is LACCS?'
2. Basismateriaal te leveren voor verder wetenschappelijk onderzoek naar de vraag: 'In hoeverre is LACCS evidence based?'

Dit onderzoek kwam voort uit een initiatief van de Expertisegroep EMB van de Carante Groep, die hierover in contact trad met het Platform EMG. Behalve deze twee organisaties leverden ook de zorgorganisaties Amerpoort, ASVZ, de

Zijlen, Omega en Sherpa een inhoudelijke en financiële bijdrage aan de uitvoering van dit onderzoek.

2 De N=1 studies

Binnen deze vijf zorginstellingen zijn zeven N=1 studies uitgevoerd. Door in het begin en aan het eind van de periode de mate van goed leven vast te stellen, kon een indruk worden verkregen van de werking van LACCS. Methodisch zitten deze N=1 studies tussen een 'Verhalende case study' en een 'Case study met metingen' in (Hoekman, 2016).

Belangrijk in de studies was dat in de periode van toepassing van LACCS, gebruik werd gemaakt van wat de organisaties hierin gewend waren te doen. Het was nadrukkelijk niet de bedoeling dat vanwege dit onderzoek nieuwe, al dan niet gestandaardiseerde instrumenten werden toegepast. Door uit te gaan van hoe binnen de organisatie LACCS op dit moment wordt vormgegeven en wat dat voor deze cliënt oplevert, zou de diversiteit van de toepassing van LACCS optimale kans krijgen om tevorschijn te komen. Met andere woorden, de gegevensverzameling vond *bottom up* plaats.

De samenstelling van de onderzoeksgroep was als volgt (tabel 1).

De kern van elke studie was dat van één persoon met EMB werd beschreven hoe het hem/haar verging gedurende een periode van ongeveer zes maanden tussen april en december 2016. Tijdens die periode werd:

- deze persoon begeleid/ondersteund volgens de LACCS-benadering;
- is bijgehouden (bijvoorbeeld schriftelijk via

Tabel 1: De casussen in de N=1 studies

Casus	Geslacht	Leeftijd	Ontwikkelingsfase
1.	Vrouw	59	Sensatiefase, aanzet tot klikfase
2.	Man	35	Klikfase, soms begrijpfase
3.	Man	29	Sensatiefase en begin klikfase
4.	Man	37	Sensatiefase
5.	Vrouw	25	Sensatiefase, soms klikfase
6.	Vrouw	9	Sensatiefase
7.	Vrouw	44	Sensatiefase

monitoring, weekboek, etc.) wat er met de persoon gebeurt;

- is aan het eind van de periode aangegeven in hoeverre, en op welke LACCS-gebieden, verandering in goed leven heeft plaatsgevonden;
- is op basis van het verzamelde materiaal een rapportage geschreven volgens een vast format.

Per N=1 studie was er ter plekke, onder leiding van een gedragsdeskundige/onderzoeker, een projectteam werkzaam dat de studie uitvoerde. De centrale projectleiding was in handen van Kalliope Consult dat, op basis van de zeventien rapporten, het integrale eindrapport verzorgde (Schuurman, 2017). Bij alle vijf organisaties waren de N=1 studies ingebed in een omgeving waarin, door middel van training, nascholing en kennisdeling, over LACCS al veel deskundigheid was ontwikkeld.

3 Uitkomsten van de studies

Bij alle casussen is zeer procesmatig gewerkt en in veel gevallen expliciet de methodische cyclus toegepast: bepaling van werkdoelen, realisatie daarvan, evaluatie en zo nodig bijstel-

ling. Cliëntbesprekingen en multidisciplinair overleg vormden hierin vaste ijkpunten.

Tussen to en t₁ was er een grote diversiteit in activiteiten: speciale aandacht ging uit naar bejegening (aliertheid begeleiders, eigen inbreng van de persoon met EMB), lichamelijke verzorging (eet- en drinksituaties, voeding/dieet, wondverzorging, medicatie), verbeteren van het contact (bijvoorbeeld via *Vijf Olifanten*), verbeteren van communicatie (via logopedie) en stimulatie via nieuwe activiteiten (bijvoorbeeld in dagbesteding, in kaart brengen en verbeteren van slaappgedrag, in kaart brengen en wegnemen van onrust). In de activiteiten openbaarde zich de verbinding tussen de vijf LACCS-gebieden, zoals die tussen aliertheid enerzijds en lichamelijk welzijn, contact en stimulerende activiteiten anderzijds.

Het vaststellen van de output van de toepassing van LACCS gebeurde door middel van herhaalde afname van de LACCS-proef, observaties en overleg en gesprekken. Op basis van wat in de afzonderlijke rapportages hierover op de vijf LACCS-gebieden wordt gezegd, is tabel 2 samengesteld. De tekens in deze tabel

Tabel 2: Overzicht van de veranderingen tussen t0 en t1 op de LACCS-gebieden

Casus	Lichamelijk welzijn	Alertheid	Contact	Communicatie	Stimulerende activiteiten
1.	+	0	0	-	0
2.	+	+	+	+	+
3.	0	+	+	0	+
4.	0	+	0	+	+
5.	0	0	+	+	+
6.	+	+	+	+	+
7.	Niet van toepassing omdat niet de LACCS-proef maar de Vragenlijst Kwaliteit van Bestaan van CCE is gebruikt.				

- toename, achteruitgang of geen verandering in goed leven - geven meer een indruk aan dan dat het om harde uitkomsten gaat. Zij zijn immers gebaseerd op subjectieve waarderings. Niettemin is de tendens dat toepassing van LACCS een positief effect op goed leven van cliënten heeft. Dat is de belangrijkste conclusie van het onderzoek. Andere conclusies zijn dat:

- werken met LACCS maakt dat er breder wordt gekeken naar de cliënt en de ondersteuning;
- de meerwaarde voor de organisatie vooral zit in de ontwikkeling van een gemeenschappelijk referentiekader en het spreken van een gemeenschappelijke taal;
- werken met LACCS zorgt voor verdere professionalisering.

4 Verder onderzoek

De N=1 studies hebben een schat aan informatie opgeleverd over de wijze waarop de LACCS-visie in de praktijk wordt uitgevoerd, zowel inhoudelijk (op de vijf gebieden) als organisatorisch (samenwerking tussen discipli-

nes, logistiek, e.d.). De gebundelde resultaten van de studies geven tevens aanwijzingen voor verder onderzoek. Die doen zich op twee gebieden voor.

Onderzoek ter beantwoording van kennisvragen over het *practice based* karakter van LACCS:

1. *Onderzoek naar de toepassing van LACCS binnen de organisatie.* Bijvoorbeeld: Is er een wezenlijk verschil in de manier waarop begeleiders naar cliënten kijken vanuit LACCS in vergelijking met voorheen? Wordt de cliënt anders ervaren? Wat zijn de effecten op de multidisciplinaire samenwerking? Wat zijn de ervaringen van behandelaren? En wat is het effect op de medewerkerstevredenheid, bijvoorbeeld ten aanzien van toename van vakmanschap, beter toegerust zijn, het professioneel handelen?
2. *Onderzoek naar de verhouding tussen LACCS en andere benaderingen en methodieken.* Hoe is bijvoorbeeld de relatie met Triple-C en het opvoedings- en ondersteuningsprogramma

(methode Vlaskamp)? Welke bestaande 'niet-LACCS' instrumenten zouden kunnen worden toegepast om een bijdrage te leveren aan domeinen van LACCS die nu nog geen instrumentarium hebben? Beantwoording van deze laatste vraag zet er toe aan om de grote hoeveelheid bestaande methoden en instrumenten op een overstijgend niveau te bekijken, wat kan leiden tot een meer samenhangend 'bouwwerk' in de ondersteuning aan mensen met EMB als geheel.

Onderzoek ter beantwoording van kennisvragen over het niveau van *evidence based* van LACCS:

3. *Onderzoek naar de betrouwbaarheid van LACCS*. Wat is de waarde van de huidige LACCS-instrumenten (ontwikkelingsfasegesprek, LACCS-proef, *Vijf Olifanten*) in termen van reproduceerbaarheid? Met andere woorden, worden zij op verschillende locaties op vergelijkbare wijzen vastgesteld? Het gaat hier om de mate waarin het 'programma LACCS' consistent en integer wordt uitgevoerd.
4. *Onderzoek naar de validiteit van LACCS*. Met betrekking tot de inhoudsvaliditeit/ begripsvaliditeit: Is LACCS een correcte en volledige invulling van het begrip 'goed leven' en de daarmee verbonden theoretische noties? Met andere woorden: 'Steekt LACCS goed in elkaar'? Met betrekking tot de interne validiteit: Zijn de ontwikkelde instrumenten geldig voor de gehele groep mensen met EMB? Is het LACCS-programma en zijn onderdelen correct en logisch opgebouwd? Zijn de gevolgde concepten en redeneringen consistent? En hoe is de outcome van LACCS (de

effecten die toepassing van LACCS heeft op enerzijds de zorg, anderzijds het gedrag en de kwaliteit van bestaan van de persoon met EMB)?

Initiatiefnemers en uitvoerders van de N=1 studies hopen dat deze aanwijzingen op korte termijn zullen worden omgezet in vervolgonderzoek.

Auteur

Dr. M.I.M. Schuurman is zelfstandig onderzoeker en heeft een bureau voor onderzoek en advies, Kalliope Consult te Nieuwegein. Adres: kalliopeconsult@ziggo.nl

Literatuur

- Geeter, Karin de & Munsterman, Kirsten (2017). *Koffie met een koekje, (is dat nou) een goed leven voor mensen met EVMB? LACCS-programma*. Annen/Grou: De Geeter & Munsterman Orthopedagogen.
- Geeter, K. de, Schuurman, M. & Munsterman, K. (2015). *De Vijf Olifanten. Methode voor contact-coaching. Handleiding en werkvormen*. De Geeter & Munsterman.
- Hoekman, J. (2016). *Single en multiple case study onderzoek*. Presentatie VGN Masterclass wetenschappelijk onderzoek in de gehandicaptenzorg. Leiden: Joop Hoekman, Training, Advies, Onderzoek.
- Schuurman, M.I.M. (2017). *De toepassing van LACCS in de zorg en ondersteuning aan mensen met ernstig meervoudige beperkingen. Resultaten van zeven N=1 studies*. Nieuwegein: Kalliope Consult.
(Te downloaden via <http://kalliopeconsult.nl/Actueel/Actuele+publicaties.html>)